

4. Трухан Г.В. Фасилітативні вміння сучасного вчителя: суть, структура, місце в системі педагогічної фасилітації. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2019. Вип. 47. С. 148–158. DOI: 10.34142/23128046.2019.47.13.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-39>

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СТРИЖЕНЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гвозд'їй Світлана Петрівна

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізіології, здоров'я і безпеки людини
та природничої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Сучасна вища освіта перебуває в епіцентрі подвійного виклику: стрімкої цифрової глобалізації та фундаментальної зміни антропологічного профілю здобувачів. Покоління Z та Альфа, чие когнітивне становлення відбулося в умовах безперервного потоку даних, потребують не просто трансляції знань, а створення цілісного, адаптивного та емоційно насиченого освітнього досвіду.

У цих умовах традиційна модель викладача як «джерела інформації» остаточно втрачає актуальність. На зміну їй приходить парадигма коннективізму [1], де ключовою роллю викладача стає проектування мережових зв'язків та фасилітація суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Однак ефективне використання цифрових інструментів, гейміфікації та інших спроможностей мережі Інтернет неможливо без належного рівня емоційного інтелекту. Саме емоційний інтелект сьогодні стає «м'яким» стрижнем педагогічної майстерності. Він виступає не лише інструментом стабілізації освітнього процесу в турбулентному середовищі, а й етичним регулятором цифрової комунікації. Розвиток емоційного інтелекту (EI) дозволяє викладачу ЗВО трансформувати сухий алгоритм передачі знань у живу архітектуру спільного пошуку сенсів, що є критично важливим для формування soft skills майбутніх фахівців.

Ефективне проектування освітнього процесу сьогодні неможливе без урахування психофізіологічних особливостей цифрових поколінь. Покоління Z та Альфа сприймають інформацію через імерсивність та потребують швидких циклів зворотного зв'язку. Для ефективного дизайну курсу викладач має інтегрувати знання про вікову періодизацію, де ключовим запитом нових поколінь є «радикальна людяність». Студенти очікують від викладача не лише експертності, а й емоційної стабільності та щирості. Як свідчать дані рефлексивного аналізу слухачів сертифікатної програми «Педагогічна майстерність сучасного викладача» [2], розвиток емоційного інтелекту став критичним фактором у роботі з цифровими поколіннями. Слухачі програми відмітили, що ігнорування емоційного фону групи в цифровому середовищі призводить до «ефекту чорних екранів» – психологічного відчуження та апатії здобувачів під час онлайн навчання. Емоційний інтелект дозволяє викладачу «зчитувати» стан «цифрового покоління», адаптувати темп гейміфікації та використовувати інструменти штучного інтелекту не як заміну спілкуванню, а як спосіб звільнити час для глибинного менторства.

У межах традиційного підходу домінує лекція-монолог, головним ризиком якої є пасивність здобувача та швидка втрата актуальності інформації. Натомість коннективістський підхід розглядає навчання як процес формування мережі інформаційних вузлів. Тут студент стає автономним дослідником, здатним до безперервного навчання, використовуючи штучний інтелект та професійні спільноти. Прагматичний вектор доповнює цю модель через діяльнісний підхід – навчання через розв'язання реальних кейсів, що забезпечує високу залученість через усвідомлення практичної цінності знань.

У межах сертифікатної програми було відпрацьовано техніки комунікативної емпатії, зокрема методику «теплих» знайомств, що дозволяє викладачу відчувати стан аудиторії навіть крізь екран. Аналіз рефлексій викладачів показав, що впровадження технік саморегуляції, таких як метод «5 речей» (5-4-3-2-1), є дієвим інструментом не лише для подолання власного вигорання, а й для стабілізації панічних станів у студентів під час повітряних тривог чи інших стресових ситуацій.

У дистанційному форматі навчання фундаментом майстерності стає перехід до партнерських стосунків. Студент розглядається як повноправний суб'єкт проектування власної освітньої траєкторії. Для масштабування довіри у великих групах ефективним є керування груповою динамікою через сесійні зали (Zoom/Teams), що дозволяє викладачу здійснювати точкову фасилітацію малих автономних команд. Спільне середовище (Google Docs/Sheets) перетворює

індивідуальну роботу на створення колективного інтелектуального продукту. Щоб об'єднати студентів у мережу, викладач має відчувати групову динаміку, знімати бар'єри страху перед помилкою та стимулювати довіру. Без емоційного резонансу мережа залишається формальною і нежиттєздатною. Важливим елементом є рефлексія – регулярний моніторинг емоційного стану через цифрові форми, що дозволяє оперативно коригувати темп викладання.

Стратегічне значення має перехід від зовнішнього примусу до внутрішньої зацікавленості через розвиток «м'яких навичок». На основі звіту було виокремлено з високою оцінкою методи залучення, що базуються на діяльнісному підході. Використання метафоричних карт Dixit дозволило викладачам-слухачам програми візуалізувати складні абстрактні концепції. Це стимулює творче мислення і дозволяє слухачам та здобувачам висловлювати свої думки без страху перед «неправильною відповіддю». Ситуативне моделювання (Case-study): розв'язання практичних завдань (наприклад, сценаріїв безпеки в курсі з безпеки життєдіяльності), дозволяє прожити досвід у симуляції. Як показує аналіз, гейміфікація створює безпечне середовище для помилок, проте її успішна реалізація вимагає від викладача високої ІКТ-компетентності та готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Сучасний викладач має володіти III-асистентами (Gemini, ChatGPT) для генерації ідей, Notebook LM для структурування великих обсягів джерел та сервісами типу Reampus для створення об'єктивних матриць оцінювання [3]. Проте технологізація середовища актуалізує питання етичної безпеки та протидії маніпуляціям через прозорі критерії оцінювання та визнання результатів неформальної освіти. Етичний ландшафт цифрової освіти потребує від викладача не лише технологічної грамотності, а й здатності захищати професійні кордони. У межах сертифікатної програми було проведено аналіз етичних ризиків, що дозволило класифікувати маніпулятивні стратегії в системі «викладач-студент». З боку здобувачів: використання надмірних лестощів, апеляція до особистих обставин для ігнорування дефлайнів, спроби отримання «бонусних балів» поза встановленими критеріями. З боку викладачів: психологічний тиск через статус, ігнорування запитів на зворотний зв'язок, використання оцінки як інструмента влади, а не вимірювання прогресу.

Для нейтралізації цих ризиків та збереження психологічної стійкості обох сторін у програмі було розроблено та апробовано трьохетапний алгоритм етичної протидії. Крок 1: Ідентифікація. Викладач має розпізнати тип маніпуляції та здійснити «емоційне відсторонення». Це дозволяє не реагувати на провокацію імпульсивно,

а зберігати позицію спостерігача. Крок 2: Деескалація через критерії. Переведення діалогу з емоційної площини («мені дуже потрібно») у площину раціональних регламентів. Використання заздалегідь затверджених рубрик та правил курсу знімає суб'єктивну напругу. Крок 3: Рецентрування. Повернення фокуса на навчальні цілі. Замість обговорення особистих преференцій, увага акцентується на індивідуальній траєкторії розвитку здобувача та його реальних здобутках.

Викладач з високим емоційного інтелекту створює «безпечний простір» де складний контент засвоюється швидше завдяки відсутності емоційного опору. Емоційний інтелект допомагає розпізнавати тонкі етичні аспекти у цифровій комунікації. Майстерність викладача сьогодні – це здатність наповнити технологічний навчальний процес людськими сенсами, перетворюючи «набір інструкцій» на «шлях розвитку особистості».

На основі проведеного аналізу трансформації ролі викладача ЗВО в умовах цифрової глобалізації можна зробити висновки. 1) В епоху домінування концепції коннективізму педагогічна майстерність еволюціонує від володіння предметним контентом до майстерності дизайну зв'язків. Викладач перестає бути ретранслятором знань, стаючи архітектором мережевої взаємодії, де головним активом є не інформація, а здатність її критично осмислювати в цифровій спільноті. 2) Емоційний інтелект виступає фундаментальним «стрижнем» майстерності, що дозволяє викладачу зберігати суб'єктивність освітнього процесу. У роботі з поколіннями Z та Альфа саме високий рівень ЕІ забезпечує автентичність комунікації, емоційну безпеку та здатність до фасилітації складних групових процесів, що є критичним для розвитку soft skills студентів. 3) Впровадження інструментів ШІ та гейміфікації в освітній процес вимагає від викладача нової якості майстерності – здатності інтегрувати технологічні інструменти без втрати людського сенсу взаємодії. Емоційний інтелект тут слугує етичним фільтром, що запобігає дегуманізації освіти та сприяє формуванню ціннісних орієнтирів у здобувачів.

Програма «Педагогічна майстерність сучасного викладача» доводить, що розвиток ЕІ та м'яких навичок має стати не факультативним, а пріоритетним напрямом професійної підготовки науково-педагогічних працівників. Це єдиний шлях до подолання розриву між технологічним прогресом та психологічною готовністю учасників освітнього процесу до змін.

Література:

1. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*. 2005. Vol. 2. No. 1. P. 3–10.
2. Гвоздій С.П. Педагогічна майстерність сучасного викладача: сертифікатна програма ОНУ імені І.І. Мечникова. 2024. URL: https://onu.edu.ua/uk/sertyfikatni-prohramy/kataloh-sertyfikatnykh-prohram/5942-pedagogichna-majsternist-suchasnogo-vikladacha_
3. Rubric Gallery. URL: <https://www.rcampus.com/rubricshellc.cfm?mode=gallery&sms=publicrub>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-40>

КРЕАТИВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА У ВПРОВАДЖЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ

Гудімова Алісар Халедівна

*доктор філософії з психології, доцент кафедри соціальної психології,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

У сучасних умовах в еру штучного інтелекту, кліпового мислення, страху щось пропустити перед викладачами закладів вищої освіти постає завдання не лише надати знання, але й зацікавити здобувачів та озброїти їх актуальними професійними навичками. У зв'язку з постійним інформаційним шумом є необхідність впроваджувати такі технології навчання, які будуть особистісно-орієнтованими, ощадливими та коопераційними. Перехід на онлайн навчання деякою мірою дистанціює учасників освітнього процесу, збіднюючи комунікативні навички віч-на-віч. Для конкурентоспроможності майбутніх фахівців Soft-skills є надзвичайно важливими, особливо для психологів. Перед викладачами психологічних дисциплін постає необхідність адаптувати наявні форми та методи навчання, впроваджуючи інноваційні технології для кращого оволодіння здобувачами навчальної програми.

Креативність визначається як фундаментальна компетенція сучасної освіти, що вимагає від викладачів переходу від шаблонних методик до інноваційних практик, спрямованих на розвиток критичного мислення та когнітивних здібностей студентів [1]. Ефективність такого